

Carsten Niebuhr Biblioteket

En bogserie om islamisk kultur

3:2003

www.alneda.com

Af Philip Halldén

Cyberspace genlyder af kald til hellig krig fra ny-fundamentalister. Osama Bin Laden og andre karismatiske personligheder kan være til stede overalt og opmuntre med deres budskaber.

Islamismens generationer

Af Jakob Skovgaard-Petersen

De radikale islamiske bevægelser blomstrer op i perioder. I 1930'erne vandt den politiske islam frem blandt de studerende fra den første generation i Mellemøsten, der fik en bredere adgang til universiteterne og i et klima af verdenskrise og arbejdsløshed. I 1970'erne stod islamismen i post-kolonialismens tegn.

Et overstået kapitel?

Af Bjørn Olav Utvik

Er den politiske islam anti-moderne og alene værdig til skraldspanden? I en række muslimske lande er der vokset en bredere, ikke-voldelige opposition frem.

Euroislam:

Den indre jihad

Af Olivier Roy

Det er de unge muslimer i Vesten, der vender sig imod de vestlige værdier og samfundsnormer.

Olivier Roy's *Den globaliserede islam* er den tredje udgivelse i Carsten Niebuhr Biblioteket, en serie som C.L.Davids Fond og Samling udgiver sammen med Carsten Niebuhr Instituttet med det formål at gøre lødige bøger om islamisk kultur tilgængelige på dansk.

Brug bestillingskortet bag i bladet

Carsten Niebuhr Biblioteket

Carsten Niebuhr Biblioteket er en bogserie, som med 3-4 bind om året omfatter en række lødige bøger om islam og islamisk kultur og historie. Nogle af bindene i serien oversættes til dansk, andre bliver skrevet direkte. Bøgerne tilrettelægges efter de bedste traditioner for dansk bogarbejde, omset til det 21. århundrede.

Carsten Niebuhr Biblioteket udgives i fællesskab af C.L.Davids Fond og Samling og Carsten Niebuhr Institutet på Københavns Universitet.

Titlerne i serien udvælges af en redaktion bestående af redaktør Pernille Bramming, arkitekt, professor Hans Munk Hansen og lektor, dr.phil. Jakob Skovgaard-Petersen.

I 2003 udkommer fire værker. Den første udgivelse var bind 1 af Carsten Niebuhrs *Rejsebeskrivelse fra Arabien og andre omkringliggende lande*. Olivier Roy, *Den globaliserede islam* er nummer tre. De øvrige er Oleg Grabars *Alhambra*, samt Michael Cooks *Koranen. En meget kort introduktion*. De omtales alle nærmere bag i bladet.

I 2004 planlægges bl.a. udsendt *De fremmedes bog* af Patricia Crone og Shmuel Moreh (middelalderlig arabisk graffiti med længsel som tema) samt Rudolph Peters kommenterede tekstsamling *Jihad i klassisk og moderne islam*.

Hver udgivelse i serien får sit eget præsentationsblad. Bøger og blade kan bestilles på kuponen.

Carsten Niebuhr Biblioteket udsendes på Forlaget Vandkunsten.

Forsideillustration: Udsnit af omslagsbilledet til Olivier Roy: *Den globaliserede islam*.

Olivier Roy Den globaliserede islam

»Islam« opfattes ofte som en dynamisk religion i stærk fremmarch i den globaliserede verden. I sin nye bog, *Den globaliserede islam*, går Olivier Roy den modsatte vej og beskriver og analyserer den udfordring, globaliseringen indebærer for »islam«.

Ved at fokusere på muslimerne, på hvad de gør og siger i praksis, når Olivier Roy til den konklusion, at deres liv og tro frem for alt står i vestliggørelsens tegn, og at det netop er den fremadskridende vestliggørelse, der afstedkommer voldsomme konflikter i såvel de muslimske samfund overalt på kloden som i forholdet mellem »islam« og Vesten.

Det være sig i form af den voksende individualisme, hvor såvel moderate

som rabiate muslimer i lighed med de ny-religiøse i Vesten selv vælger og vrager fra de hellige skrifter og kulturelle traditioner og praktiserer islam på deres egen, individuelle måde. Derved undsiger de det traditionelle trofællesskab. Eller det være sig i form af overtagelsen af vestlige former for politisk aktivisme i kampen for at realisere en universel utopi: det globale fællesskab af troende. Det eksisterer foreløbigt kun på internettet, hvor en muslim kan finde alt fra ægtefælle til hallal-colaer, religiøs retledning og en følelse af at være med i et fællesskab.

| Redaktionen

Olivier Roy: *Den globaliserede islam*, 240 sider, 13 x 18,5 cm, indbundet. Oversat af Preben Neistgaard Hansen, Kamma Skov, Frants Gundelach, Karin Bergquist og Manni Crone. Tilrettelagt og illustreret med fotoserie af Åse Eg Jørgensen. Pris kr. 198,-. Pris for abonnenter kr. 168,-.

Den franske politolog, Olivier Roy, slog sit navn fast i 1980'erne som en af de fremmeste eksperter på Afghanistan. Siden har han udvidet sin forskning til at omfatte hele den muslimske verden, og han er i dag en af de forskere, der har størst indsigt i den politiske islam og islamisternes globale netværk. Olivier Roy, fotograferet af Steen Brogaard i København, september 2003.

www.alneda.com

af Philip Halldén

At antimoderne bevægelser benytter sig af moderne teknologi for at markedsføre deres budskab kan næppe overraske nogen. Det er tværtimod blevet sagt så mange gange, at man nærmest er tilbøjelig til at glemme, at der kan være tale om et problem. Det gælder fx de muslimske »ny-fundamentalister«, som i de fromme forfædres navn fører en internetbaseret jihad mod vesterlandsk kulturpåvirkning. Den måske værdigste repræsentant for dette fænomen i den senere tid har været Alneda.com, også kendt som Markaz al-dirasat, en forkortelse af den officielle betegnelse, Markaz al-dirasat wa al-buhuth al-islammiyya (Center for islamiske studier og forskning).

Dette websted er ofte blevet anset for at være al-Qaeda's propaganda-central på nettet. Dets eksistens har af indlysende grunde ikke været helt uproblematisk. Det har konstant været overvåget af privatdetektiver og efterretningstjenester, men også været et eftertragtet bytte for hackere. Det oprindelige domænenavn (www.alneda.com) mistede man i juli 2002. Derefter levede webstedet videre som »parasit« i undermapper til andre intetanende websteder. Indtil maj 2003 havde Alneda haft mindst tredive forskellige adresser. En del af dem fungerede ikke i mere end et par dage, før de blev opdaget og lukket. I et enkelt tilfælde i oktober 2002 lå parasitten i en undermappe til www.cenobite.com, ironisk nok et websted for fans af den futuristiske skrækfilm, Hellraiser. I andre tilfælde varede det længere, således på adressen www.cambuur.net/cocI, der også var Alnedas webadresse fra midten af december 2002 til midten af februar 2003. Parasitten var i dette tilfælde blind passager på en hjemmeside for et hollandsk fodboldhold (Cambuur). De stadig skiftende adresser blev meddelt via links og e-mails på andre websteder og diskussionsfora.

I foråret 2003 var det imidlertid slut. Alnedas endelige forsvinden fandt sted samtidig med en dramatisk hændelse i Saudi-Arabien sidst i maj 2003. En vis Yusuf al-Ayyiri blev dræbt ved skud af saudisk politi efter et flugtforsøg fra en sikkerhedskontrol af hans bil. Al-Ayyiri var medlem af en gruppe på 19 personer, som på det tidspunkt var efterlyst i Saudi-Arabien, mistænkt for at stå i forbindelse med al-Qaeda og plan-

Philip Halldén, (f. 1966), Fil. dr. på afhandlingen *Islamisk predikan på ljudkassett: En studie i retorik och fonogramologi*, Stockholm 2001. Har bl.a. skrevet forskningsrapporten: *Al-Qa'ida i den digitala remedieringsåldern: Jihad-orienterad salafism på internet, juli 2002 - mars 2003* (Forskningsrapport för Erik Philip-Sörensens stiftelse och Wahlgrenska stiftelsen. Lunds universitet, 2003) samt »Nätets lek med identiteter«, i Retorikmagasinet, nr. 17, mars 2003. <http://www.teol.lu.se/islamologi/forskning/hallden.html>

lægning af terrorattentater. Skuddramaet blev flittigt diskuteret på flere arabisksprogede diskussionsfora på internettet, og der begyndte at gå rygter om, at det var al-Ayyiri, der var hovedmanden bag Alneda.

I det kaos af information, rygter og desinformation, som internettet er, kan man aldrig være helt sikker. Men det ligger i hvert fald fast, at webstedet ikke har befundet sig på internettet efter maj måned. I sommermånederne i år kunne man i stedet for se tegn på en begyndende kult af al-Ayyiri i de jihad-orienterede kvarterer i internettets baggårde. Tekster og dokumenter, som angiveligt skulle hidrøre fra Alnedas webmaster, og som tidligere var blevet udbredt anonymt eller under pseudonym, blev nu samlet i e-mails på blandt andet www.alsaha2.fares.net og www.qal3ah.biz. Sidst på sommeren kom der endnu et websted, som specielt var viet al-Ayyiri og hans gerning (www.albatar.org).

Alneda var længe den klare lysende stjerne på den internetbaserede, islamiske ny-fundamentalismes himmel, om end ikke den eneste. Som andre eksempler kan nævnes www.jehad.net, www.erhap.com, www.azfalrasas.com og www.aloswa.com.

På disse web-sider har man kunnet finde tekster, lyd- og videomateriale samt filer i multimediaformat, »flash-filer« (eller »falashiyat« for at sige det med et nyt arabisk ord). Blandt al-Qaedas unge beundrere er det blevet mode at fremstille den slags værker. Propagandaen til støtte for al-Qaeda og visionen om en »global jihad«, som denne organisation står for, kan åbenbart formidles i mange forskellige udtryk og former. Det siger sig selv, at man også kan downloade indspilninger af jihad-ansporende taler og interview med personer på ledende poster inden for al-Qaeda såsom Sulaiman Abu Ghayth og Abu Layth al-Lybi.

Selvom Osama bin Laden længe har været fraværende som fysisk person, indebærer den nye teknik med multimedie-animationer, flash-filerne, at der i en vis forstand heller ikke er brug for ham længere. Hans ethos er etableret og kan føres videre af andre, både venner og fjender, i fortællinger og anekdoter. De bevarede billeder samt lyd- og videooptagelser fungerer som en slags trofæer, man kan samle på og vende tilbage til. Billeder, tekster og lydindspilninger kan reproducere og mangfoldiggøres i det uendelige. Det kan klippes og klistres sammen i stadig nye kombinationer.

Et typisk eksempel, som har været tilgængeligt på bl. a. www.jehad.net viser en serie stillbilleder af Osama bin Laden i forskellige situationer akkompagneret af en voldsom hyldestprædiken af våbendrageren Sulaiman Abu Ghayth.

Det gennemgående tema er Osamas selvopofrelse, hans mod og vilje til for enhver pris at kæmpe for islam og alle muslimers sag. Budskabet til beskueren/tilhøreren er underforstået. Hvad gør du selv? Konturerne af en slags islamisk kunst tager form med disse flashproduktioner. De kan måske sammenlignes med graffiti? Men formen minder også om en

betydelig ældre kunstart, den såkaldte emblematik. Denne kunstart var meget populær i Europa i 1500- og 1600-tallet og var netop en kombination af digtning og billedkunst. Multimedier er ikke noget nyt.

Noget af det første, der mødte den besøgende på www.erhap.com, som eksisterede frem til december 2002, var en erklæring om, at hjemmesidens navn havde været genstand for kritik. Muslimske trosfæller havde rejst indvendinger imod den og påpeget det forkerte i at sammenblande islam og terrorisme. Spørgsmålet blev diskuteret åbent på hjemmesiden af de ansvarlige, som dog ikke desto mindre henviste »brokhovederne« (naiqun) til tekster og lydindspilninger, hvor lærde autoriteter som Abu Basir, Hamid bin Uqla al-Shuaybi og Abdallah Azzam argumenterer for, at islam på ingen måde forbyder vold og terror, men tværtimod foreskriver begge dele. Webstedet var skamløst og provokerende med sit bloddryppende layout og sin affærdigelse af fredeligere trosfællers kritik.

Men hvem står så egentligt bag websteder af denne art? For »almindelige« muslimer, der helst vil leve i fred med omverdenen, er både websteder som www.erhap.com og al-Qaeda og dets tilhængere i bred forstand et problem, som man kan forholde sig til på forskellige måder. En ikke ualmindelig reaktion er at sige, at de ikke repræsenterer den »sande« islam. I forlængelse heraf lader man også gerne skinne igennem, at de ansvarlige må være mennesker, som har en interesse i, at islam og muslimer fremstår i et dårligt lys, at islam miskrediteres. Der er mange konspirationsteoretiske bud, og venner af staten Israel anføres ikke helt sjældent som stykkets skurke.

Der er dog en hel del problemer med disse konspirationsteorier. For det første forudsætter de, at man lukker øjnene for den simple sandsynlighed for, at der findes muslimer, som faktisk sympatiserer med al-Qaedas visioner om jihad. Hvor mange der er, kan man ikke vide, men det er indlysende, at de er der, og at deres fortolkning af islam – fra et samfundsvidenskabeligt synspunkt – ikke er mindre korrekt end enhver anden. For det andet har konspirationsteorier den ejendommelighed, at de som tror på dem er tilbøjelige til at ende i en slags intellektuel trædemølle, hvor ethvert forsøg på at rive sig løs ender med en bekræftelse af de grundlæggende mistanker. Sådan forholder det sig eksempelvis med dem der påstår, at den variant af islam, der i lang tid har været eksporteret fra Saudi-Arabien og som al-Qaeda er et uregerligt barn af, i virkeligheden er en kættersk lære skabt af den britiske kolonimagt og siden hen støttet af CIA med henblik på at undergrave islam.

Kendetegnende for den subkultur, der omgærder websteder af denne art, er den jihad-orienterede holdning, der legitimeres ved at være forankret i tekster skrevet af forskellige, hyppigt omtalte lærde autoriteter (*ulama*) fra Saudi-Arabien. Blandt dem som oftest citeres finder man Hamoud bin Uqla al-Shu'aybi, Ali bin Khudayr al-Khudayr, Abd al-Aziz al-

Jarbou, Nasir bin Hamad al-Fahd og Ahmad al-Khalidi. Med undtagelse af den førstnævnte, som døde i en høj alder i januar 2002, blev samtlige anholdt af de saudiske myndigheder i foråret 2003. Ikke desto mindre tilhører de alle sammen den strengt puritanske form for sunnitisk islam, der traditionelt har været dominerende i Saudi-Arabien – »wahhabismen«. Dens tilhængere foretrækker selv betegnelsen »salafisme«, fordi de mener, at de følger forfædrene (*salaf*), dvs. de første muslimer og deres oprindelige lære og praksis. Der er nærmere bestemt tale om en jihad-orienteret variant af denne salafisme (eller wahhabisme), som adskiller sig fra andre, mere moderate eller regimetro islam-tolkninger. Skillelinjerne er trådt tydeligere frem efter den 11. september og især efter bombeattentatet i den saudiarabiske hovedstad Riyadh i maj i år.

At en så antimoderne skikkelse som Hamoud bin Uqla bin al-Shu'aybi (der døde i januar 2002) opretholdt eller snarere lod sin tilhængere opretholde en personlig hjemmeside som www.aloqla.com må forekomme en anelse paradoksalt. Som sociologen Manuel Castell har pointeret, har internettet sin oprindelse i det tilsyneladende usandsynlige skæringspunkt mellem militærforskning, etablerede videnskabelige interesser og en fri, liberal hacker-kultur – i høj grad en amerikansk opfindelse. Pionererne ville nok få sig en ubehagelig overraskelse, hvis de vidste, i hvilket omfang internettet her i det nye århundrede bliver brugt som middel af antiliberale og antivestlige kræfter.

Det betyder naturligvis ikke, at dette informationsteknologiske våben er blevet fravristet den kultur, der har frembragt det. Selv Pentagon benytter sig af internettet til propaganda og krigsførelse. På et mere grundlæggende niveau er den jihad-orienterede salafismes tilstedeværelse på nettet udtryk for den globalisering af den sociale og kulturelle adfærd, som den samtidig er en reaktion imod. Olivier Roy har beskrevet denne ny-fundamentalisternes tragedie. Hvad enten de ved det eller ej, er de i sociologisk forstand inddraget i en slags uundgåelig vestliggørelse (eller i det mindste modernisering). Diskursen kan forekomme antimoderne, men det miljø, den formuleres i, er alt andet end traditionelt og oprindeligt.

Islamismens generationer

Af Jakob Skovgaard-Petersen

Hvem bliver islamist? Er det fattigdom og social uretfærdighed, der driver folk i den retning? Eller er det dér enhver muslim, der tager sin tro alvorligt, logisk må ende?

I løbet af 1980erne udkom der en række studier af den politiske islam, islamismen, som tydeligt viste, at islamisk teologi og økonomisk ulighed nok måtte indgå i forklaringerne, men kun som komponenter. Der var andre, mere lokale faktorer som var udslagsgivende. Det var jo tydeligvis heller ikke alle fattige, eller alle religiøst aktive muslimer, som blev islamister. Til gengæld var det bemærkelsesværdigt, at islamismen blomstrede op i bestemte årtier: i 1980 var der store islamistiske grupper i snart sagt alle muslimske lande, men i 1960 var islamismen et helt ubetydeligt fænomen.

Ydermere var det anden gang, det skete: i 1910-20 var de politisk beviste muslimer de fleste steder nationalister, men i 1930erne voksede islamismen frem en række steder: i Syrien, i Palæstina, i Ægypten, i Indien. Og både i 1930erne og i 1970erne så man det fænomen, at kendte intellektuelle, som var bannerførere for andre ideologier som nationalisme eller marxisme, pludseligt »sprang ud« som islamister. Hvorfor stod halvmånen over 1970erne og 1930erne? Hvad var det ved tidsånden, der gjorde at en vækkelse kunne finde sted parallelt i vidt forskellige lande på forskellige kontinenter?

Det spørgsmål er ikke tilfredsstillende besvaret, men Olivier Roy er blandt dem, der har gjort et forsøg. Roy har et stort kendskab til Afghanistan, men derudover er hans styrke nok især, at han som politolog med kendskab til mere generel teori om politisk mobilisering har kunnet kaste et mere analytisk blik over de forskellige typer islamiske organisationer rundt omkring, som andre har studeret. Ved at sammenligne deres ledelsesstruktur, retorik og mål har han evnet at lave en typologi over bevægelserne, som har vist sig nyttig. Heri indgår også spørgsmålet om, hvem de rekrutterer, og hvorfor. Man må overveje, hvad det er for mennesker, som islamismen kan appellere til.

Hermed bliver årtierne til generationer. Det var en særlig generation af unge i 1930erne og 1970erne, der blev tiltrukket af islamismen. En af forudsætningerne for at tale om en sådan politisk generation er, at de

Jakob Skovgaard-Petersen (f. 1963), islam-forsker, dr.phil., lektor på Carsten Niebuhr Institutet, Københavns Universitet. Forsker i moderniseringen af den islamiske verden i det 19. og 20. århundrede, temaet for disputatsen *Defining Islam for the Egyptian State*, Leiden, 1997. I 2002 udkom en revideret udgave af hans bog *Moderne Islam*.

kunne opfatte sig som en generation. Det kunne de i Mellemøsten, og særligt i Ægypten, for første gang i 1930erne, fordi der for første gang var en kritisk masse af studerende efter åbningen af Cairo Universitet i 1925, med egne studenterorganisationer, tidsskrifter og ledere. Og der var nok af mobiliserende begivenheder, fra Mussolinis fremfærd i Libyen og Abessinien over zionisternes indvandring i Palæstina til den ægyptiske konges annullering af forfatningen. Alt sammen på en baggrund af verdenskrise og arbejdsløshed.

1970ernes generation og den der er kommet efter, har også haft markant anderledes erfaringer end sin forgænger i det meste af den muslimske verden. Det er den første generation, der er vokset op efter uafhængigheden, og i mange lande har en stor gruppe unge fået en langt længere uddannelse end forældrenes generation, som i mange tilfælde har været analfabeter. De nye stater som opstod efter anden verdenskrig og afkoloniseringen, byggede skoler i 1950erne, gymnasier i 1960erne og provinsuniversiteter i 1970erne: ungdommen var ressourcen, den fremtid man måtte investere i for at skabe udvikling, fremskridt og det gode samfund.

Det må også have været fantastisk at vokse op som den første generation i det nye uafhængige land, præget af optimisme og tro på sig selv. Men den opvoksende generation i f.eks. Algeriet, Tunesien, Indonesien, Pakistan eller Irak havde til gengæld ingen aktier i den nationale uafhængighedskamp (som ikke blev mindre heroisk i de nye skolers undervisning). Andre havde ydet, men de skulle nyde, være taknemmelige og ikke kritisere.

Mange var og er taknemmelige. Men helt så enkelt var det alligevel ikke. For den store udbygning af staten og dens tjenesteydelser satte den mange steder i gæld. Den berømte generation, der havde kæmpet mod kolonimagterne, men nu selv sad på magten, virkede mange steder uopnåelig og privilegeret, ja korrupt. Nederlaget til Israel i 1967 blev i hvert fald i den Arabiske Verden et Vietnam, der fik en opvoksende generation til at sætte spørgsmålstegn ved forældregenerationens nationalistiske modernisme og materialisme. Og sekularisme.

Spørgsmålet om individuel moral; magthavernes og den enkelte borgers, blev med ét af stor betydning for mange. De unges nye studieliv langt fra forældrene i kollegier og studiebyer, men tæt på storbyens fristelser, førte til moralsk bekymring og moralsk oprustning. Staternes uvilje mod at tillade en fri debat og de nye elites afhængighed af islam til legitimering af deres magt – det var faktorer der gødede jorden for islamismens genkomst, først i moskéerne prædikener, siden på de nationale politiske scener. Samtidig betød olieboommet, at de mere konservative stater nu fik udenrigspolitisk tyngde og mulighed for at finansiere islamiske grupper i deres nabolande.

Med økonomisk støtte fra Golfen, og med betoningen af frivilligt arbejde og offervilje, voksede der i en række muslimske lande organisationer frem, som kunne supplere statens velfærdsprojekt med egne skoler, hospitaler, ungdomsskoler og arbejdspladser. Mange steder havde de unge nu et valg: de kunne følge statens og det herskende partis linie eller de kunne gå ind islamistisk arbejde. Det første var trygt, men ikke synderligt givtigt, og karrieren ville afhænge af forbindelser i systemet. Det andet var politisk risikabelt, men tit bedre betalt, og der var nok mange steder også en bedre chance for at karrieren forløb efter fortjeneste.

Mange unge valgte de islamistiske organisationer, og som mange har noteret var det hyppigt mange af de dygtige og arbejdsomme uden forbindelser – altså ofte den nye generations mere værdige repræsentanter.

Men som Roy også beskriver det, havde idealismen og moralismen også sin pris. De islamistiske samfundstænkere har vanskeligt ved at opfatte interessemodsætninger i et samfund som legitime; de beskriver det islamiske samfund som fri for konflikter, og den enkelte muslim som moralsk i alle sine handlinger. Ikke-muslimer, anderledes tænkende og anderledes levende muslimer opfattes ikke som ligeværdige borgere i denne utopi, og i den konkrete kulturpolitik er de da også typisk at finde blandt islamismens kritikere, og i nogle tilfælde ofre. De lande hvor islamister i en periode har fået magt, og staten har erklæret sig islamisk – lande som Iran, Pakistan og Sudan – har ikke evnet at realisere et samfund, som hovedparten af deres borgere fandt synderlig ideel. Dette er en af faktorerne bag Roys opsigtvækkende påstand om, at islamismen til trods for sine sejre er i krise. Og at store dele af en ny generation i lande som Iran og Tyrkiet mere hælder imod en »post-islamisme«, som i de fleste står liberal rettighedstænkning væsentligt nærmere end den klassiske islamisme.

3 Kgs. Enghave
Valbyparken

Bus nr.
5060

0Y 91 989

Islamismens tid – et overstået kapitel?

Bjørn Olav Utvik

Som det gerne er med upopulære fænomener, er islamismens død varslet gentagne gange i vestlig litteratur, siden den begyndte at vokse kraftigt i 1970erne. Den moderne islamisme antog første gang form gennem dannelsen af Det muslimske Broderskab i Egypten i 1928. Efter en opblomstring i 1940erne blev Broderskabet forbudt under Nassers styre i 1954. I Richard Mitchells klassiske værk om Broderskabet fra 1969 dømmes bevægelsen til historiens losseplads. De sidste 30 års historie har vist, at Mitchell tog grundigt fejl. Spørgsmålet er, om ikke også de seneste års populære boggenre om islamismens vækst og forestående fald er noget præmatur.

En hovedårsag til fejlslutningerne er, at blikket har været for stift rettet mod islamismens mest spektakulære (og ofte samtidig mest reaktionære) udtryk såsom organisationer af al-Qaeda's type fremfor mod det, som virkelig er islamisme i masseomfang: de brede bevægelser, der leder en politisk og samfundsmæssig opposition mod de udemokratiske og autoritære regimer, som dominerer den muslimske verden. Hvis vi retter blikket mod disse brede islamistiske bevægelser, toner der et billede frem, som slet ikke så let kan passes ind i billedet af en almen nedgang for politisk islam.

I Marokko fik den legale islamistgruppe, Partiet for Retfærdighed og Udvikling en kraftig fremgang ved sidste parlamentsvalg. I Tyrkiet gjorde et parti ved samme navn rent bord efteråret 2002 og det har nu fuld kontrol over Tyrkiets regering og parlament. I Pakistan fik islamistiske kræfter et rigtig godt valg i fjor og dominerer nu grænseregionen mod Afghanistan. I Algeriet har 11 års brutal krig ikke fjernet vælgergrundlaget for den islamistiske bevægelse. Efter den amerikansk-britiske invasion af Irak ser vi her, at religionen og religiøse bevægelser spiller en ganske vig-

Bjørn Olav Utvik, førsteamanuensis ved Institutt for østeuropæiske og orientalske studier, Oslo Universitet. Hans speciale er Mellemøstens moderne historie (1800-), særlig Egypten og Iran i 1900-tallet, politisk islam. Bjørn Olav Utvik har blandt andet skrevet disputatsen *Independence and Development in the Name of God: The Economic Discourse of Egypt's Islamist Opposition 1984-90*, Oslo Universitet 2000. »The modernising force of Islamism«, i François Burgat (ed.), *Islamisation and re-islamisation*, University Press of Florida, Gainesville (forthcoming). »A pervasive seriousness invaded the country ... Islamism – Cromwell's ghost in the Middle East?«, i Stein Tønnesson, Juhani Koponen, Niels Steensgaard og Thommy Svensson (eds.), *Between National Histories and Global History*, Finska Historiska Samfundet, Helsinki 1997. »Filling the vacant throne of Nasser. The economic discourse of Egypt's Islamist opposition«, *Arab Studies Quarterly*, Vol.17, No.4, Fall 1995.

tig rolle i udformningen af det nye politiske landskab efter Saddam. Også i de mange muslimske lande, hvor de islamistiske organisationer er helt eller delvist forbudt, tyder alt på, at de nyder betydelig tilslutning fra befolkningen.

Iran er et særtilfælde, hvor de islamiske gejstlige i høj grad erobrede magten efter revolutionen i 1979. I dag har den revolutionære elite delt sig i to: en stærk reformistisk strømning dominerer parlament og regering – en strømning som ønsker at afskaffe de gejstliges privilegier og som ønsker at skille den religiøse institution fra den politiske. Dette er ikke nødvendigvis det samme som, at de har opgivet den islamistiske ideologi.

Reformisterne i Iran har det til fælles med ganske mange af dagens islamistbevægelser også inden for sunni-kredse, at man stadigt stærkere understreger behovet for pluralisme, demokrati og respekt for menneskerettighederne, også ikke-islamisters (og ikke-muslimers). Typisk er da det syn, at religionen må gennemsyre samfund og politik med sine centrale værdier, men at dette kun kan ske på baggrund af folkets frie valg. Hvorvidt man ønsker at kalde dette post-islamisme eller »islamismen som den har udviklet sig i dag« er en smagssag (er Tony Blair en socialdemokrat eller en post-socialdemokrat?).

At forstå islamismen er et centralt spørgsmål for den, som interesserer sig for dagens muslimske samfund. Mellemøsten og Nordafrika er i dag den måske største sammenhængende region i verden uden reelt demokrati. Konfronteret med kritik maner de lokale, ikke-valgte magthavere truslen fra islamismen frem: »Åbner vi for demokrati, vil islamisterne vinde magten for derefter at udlette demokratiet«. Denne argumentation ser det ud til, at både regeringer og offentligheden i Vesten i det mindste stiltiende accepterer. Men kan man fremme demokratiets udvikling ved at støtte korrupte konger, præsidenter og generaler i at holde politiske bevægelser med bred folkelig støtte uden for politisk deltagelse?

Islamismen er på den ene side et indædt forsvar for egen identitet i en verden, hvor muslimer længe har følt sig presset til at foragte deres egne traditioner som bagstræberiske og middelalderlige og til at adoptere vestliggørelse som den eneste vej til modernitetens saligheder. På den anden side drejer det sig om et forsøg på at reaktivere religionen som en moralsk struktur i et samfund, som moderniseringsprocesser har udsat for hurtige og dybtgående, sociale ændringer. De stærke og positive impulser, disse drivkræfter sætter i gang, kan nogen gange vende sig i reaktionær retning, først og fremmest i synet på kvinders stilling i samfundet. På mange andre måder har islamismen repræsenteret en klart moderniserende kraft i muslimske samfund.

Den har fremmet ideen om den enkelte troendes individuelle ansvar ikke bare for selv at følge religionens bud men for at kende og forstå religionens grundtekster og især for at kæmpe for, at religionens grundvær-

dier skal gennemsyre samfund og politik. Gennem dette fremmer den opvæksten af et aktivt civilt samfund og repræsenterer ikke mindst en bevægelse bort fra et traditionelt mønster, hvor ansvaret for de store spørgsmål blev overladt dels til teologerne og dels til dem, som til enhver tid besad den fysiske magt.

Islamismen har samtidig fremmet ideen om, at den sande troende er forpligtet til at vie sin tid til nyttig virksomhed og ikke mindst om arbejdet som et hellig kald. På et statsligt plan har man også anset det som en af den islamiske stats højeste prioriteringer at skabe forudsætninger for hurtig, økonomisk udvikling, noget som gerne bliver omtalt som en form for *jihad* – en hellig strid for Guds sag.

I regioner, hvor det politiske system i højere grad er domineret af alliancer inden for familier og klaner end af ideologiske og socialt bestemte interessegrupper, skiller islamistene sig ud, idet de er organiseret på tværs af slægt, landsbytilhørsforhold og loyalitet til overordnede. Islamisterne har da også fra starten været ivrigt optaget af at fremme meritokratiet som princip: at det er den bedst kvalificerede, som skal ansættes i en stilling eller vælges til et tillidshverv, uafhængigt af vedkommendes tilknytning til den ene eller anden sociale gruppe.

Ved at mobilisere store grupper, som tidligere har stået uden for det politiske liv til aktivt engagement, bidrager islamisterne også til en moderniserende udvikling. Engagementet antager flere former: fra religiøse studier via forskellige former for socialt hjælpearbejde til kampen for politisk forandring og ikke mindst for retten til at deltage i politiske valg. Som den vigtigste oppositionsbevægelse i de fleste lande i Mellemøsten står kampen for gennemførelse af reelle valg til de politiske magtorganer højt på islamisternes agenda.

På et afgørende punkt er islamismens moderniserende kraft imidlertid mildest talt tvetydig – når det gælder spørgsmålet om kvinders deltagelse i samfundsliv og politik. På den ene side er kvinder aktive i de islamistiske bevægelser og udgør i kraft af deres engagement en rollemodel for en from muslimsk kvinde, som indebærer høj uddannelse, erhvervsarbejde og politisk engagement, alt i modsætning til den traditionelle forestilling om kvindens plads i hjemmet, uden for den offentlige arena. På den anden side er store dele af de islamistiske bevægelser optaget af at forsvare det, de opfatter som god islamisk moral, når det gælder forholdet mellem kønnene. Det er typisk at fremstille et skræmmebillede af vestlige kvinder som værende promiskuøse ofre for et dekadent samfund, hvor friheden er gået over alle grænser.

Den islamske verden må beskyttes mod dette ved en indskærpelse af traditionel seksualmoral og ikke mindst *hijab*, kvindens pligt til at klæde sig anstændigt. *Hijaben* illustrerer i og for sig det tvetydige godt: den signalerer klart mandsmagt over kvinder, i og med at det er mandsdominerede bevægelser og mandlige, islamske lærde, som tiltager sig magt over

kvinderne og regulerer noget så intimt som deres klædedragt. Samtidig skaber den moderne *hijab* et rum, hvor kvinder uden at kunne angribes for dårlig moral, kan bevæge sig i det offentlige rum for at uddanne sig, arbejde eller deltage i politisk arbejde.

Under alle omstændigheder udgør islamismen i dag en stærk, international strømning i den muslimske verden. I Mellemøsten og Nordafrika drejer det sig hovedsagelig om politiske bevægelser, der arbejder med fredelige midler for at nå deres mål.

Det er også et faktum, at disse brede bevægelers udvikling de sidste tyve år ikke er præget af en udvikling i retning af terror og fanatisme, men ganske entydigt mod en klarere tilslutning til principper om tolerance, pluralisme og demokrati. Deres succes, når de slippes løs ved et valg, skal derfor ikke opfattes som en trussel men som et resultat af en bred folkelig forankring, baseret på en nærhed til folkets religiøse kultur, og som en åbning for en gennemgribende vitalisering af det politiske liv i en region, som alt for længe har været i autoritære regimers stivnede og klamme greb.

Det ville være tragisk, hvis et vrængbillede af disse bevægelser skulle forårsage, at Vesten bliver en støtte for fortsat despoti. Den smitsomme ønsketænkning om islamismens snarligt forestående bortgang kan måske skubbe dette spørgsmål ud af sindet for en tid, men det vil i så fald vende tilbage med dobbelt alvor.

Euroislam: Den indre jihad

af Olivier Roy

Hvis der hidtil havde hersket tvivl om, at radikale muslimer født i Mellemøsten kunne sprede død og ødelæggelse i den vestlige verden, blev den fjernet den 11. september 2001. Men et vigtigt beslægtet spørgsmål er stadig ubesvaret: kan islamisk terror i fremtiden opstå blandt radikaliserede muslimer, der er født og opvokset i Vesten og fortrolige med vestlige samfund? Hvordan vil en sådan radikalisering forme sig? For at besvare dette spørgsmål må vi udvikle en ny form for sociologi – læren om euroislam.

Islam i Vesteuropa forandrer sig hastigt fra at være importeret til at blive forskellige former for europæisk eller »universel« islam. Den væsentligste forskel er, at den førstnævnte form for islam dyrkes af indvandrere, som bevarer forbindelsen med oprindelseslandet, mens den sidstnævnte hovedsagelig dyrkes af muslimer, som er født i Europa og ikke længere betragter »det gamle land« som sammenligningsgrundlag eller hjemsted for aktivister og gejstlige.

Omfanget af overgangen fra importeret til universel islam varierer meget fra den ene samfundsgruppe til den anden. Den er fremherskende hos unge, der er født i Europa, og mere udpræget blandt arabere end blandt tyrkere. Når den europæiske islam først har etableret sig, kan den antage forskellige former. En af dem er integration, dvs. udviklingen af en særlig europæisk, fransk eller britisk »muslimsk kirke«. En anden er en fornyelse af fællesskabet på tværs af nationale grænser, som bygger på de europæiske muslimers identifikation med en universel *umma*, dvs. et trosfællesskab. Det er i forbindelse med dette fænomen, at radikalisme og vold kan blive et alvorligt problem.

En nødvendig forudsætning for en radikalisering er en gen-islamisering, dvs. en socialisering af europæisk fødte muslimer til den islamiske tro eller i det mindste til en tro, der fremholdes som islamisk. Men der er også andre forudsætninger. Der findes eksempler på en konservativ og traditionel gen-islamisering, som tager udgangspunkt i det enkelte individs værdighed, anerkendelse og respekt. Det er tilfældet for mange muslimer fra Indien, som nu bor i Storbritannien. Gen-islameringen kan

Olivier Roy (f. 1949) er forskningsleder ved CNRS i Paris og regnes for en international autoritet på radikale islamiske bevægelser. Han har blandt andet skrevet *l'Afghanistan. Islam et modernité politique*, Paris 1985 (dansk udgave 1989), *L'Echec de l'Islam politique*, Paris 1992 (dansk udgave 1993), *La nouvelle Asie Centrale ou la fabrication des nations*, Paris 1997, *Iran: Comment sortir d'une révolution religieuse*, Paris 1999 (med Farhad Khosrokhavar), samt *Les illusions du 11 septembre. Le débat stratégique face au terrorisme*, Paris 2002.

antage en humanistisk og endda liberal form, som fx imamen i Ad-Dawa-moskeen i Paris har gjort sig til talsmand for.

Gen-islamisering kan også føre til radikalisering, og det kan i det mindste i teorien ske på to måder. For det første er der den diasporiske radikalisering, der er defineret som knyttet til og fokuseret på oprindelseslandet og ikke det europæiske værtsland. De radikale muslimske grupper, der bevarer en nær forbindelse med oprindelseslandet, er imidlertid aldrig primært islamistiske, men derimod nationalistiske og hyp-pigt venstreorienterede som eksempelvis Kurdistans Arbejderparti (PKK). Det algeriske Islamisk Frelse (FIS) er til stede i Europa, men er ikke længere involveret i militant virksomhed blandt algerisk fødte udvandrere, og det tyrkiske Milli Görüs – en europæisk udløber af det senere forbudte Refah-parti – er ikke længere specielt interesseret i tyrkisk politik, selv om det stadig er aktivt blandt udvandrere.

Den anden form for radikalisering er ideologisk og kommer til udtryk som en overnational islam uden forbindelse med oprindelseslandet. Ideologisk radikalisering udvikler sig typisk som følge af de unges fremmedgørelse og er et udbredt fænomen i dårligt fungerende eller socialt marginale storbykvarterer. Arbejdsløse indvandrere i anden og tredje generation, som har mistet forbindelsen med den traditionelle islam, er et frugtbart grundlag for rekruttering til den radikale islam.

Den islamiske radikalisering i Europa siden begyndelsen af 1990erne har hovedsagelig været af denne anden art og orienteret mod et overnationalt fællesskab, det muslimske *umma*. Dette fællesskab er til dels en imaginær konstruktion, men opleves som konkret, en tilstand der i høj grad underbygges af internettet og den tilhørende subkultur.

I Frankrig og andre europæiske lande går denne form for radikalisering sært nok hånd i hånd med vestliggørelse. De fleste radikaliserede muslimske unge i Europa har fået en vestlig uddannelse, som regel inden for tekniske eller naturvidenskabelige fag. Kun meget få har en traditionel *madrassa* bag sig; langt de fleste har i en periode levet en vestlig tilværelse med både spiritus og skiftende kærester, inden de bliver »genfødte muslimer« i europæiske moskeer eller fængsler.

Omvendt kan konservative grupper, hvis medlemmer dyrker en traditionel islam med en stærk kulturel og sproglig tilknytning til ikke-europæiske kulturer, udvikle en stor loyalitet mod det europæiske værtsland. Radikaliseringen er således ikke direkte knyttet til graden af integration.

Forkastelsen af oprindelseslandets kultur kombineret med en afvisning af at lade sig assimilere i den omgivende vestlige kultur kommer til udtryk som ny-fundamentalisme (eller »salafisme«). Fundamentalisme, dvs. en tilbagevendende til religionens »sande« lære – er næsten lige så gammel som islam selv. Den nuværende udgave, der med en vis berettigelse kan kaldes ny-fundamentalisme, er en kombination af teknisk mo-

dernisme, kulturforfølgelse (en afvisning af både traditionel muslimsk og moderne vestlig kultur) og globalisering (illustreret af websteder som Umma).

Ny-fundamentalismen virker specielt dragende på fremmedgjorte unge, fordi den forvandler deres kulturelle fremmedgørelse til en begrundelse for at skabe en universel islam, der er rensset for sædvaner og traditioner og således anvendelig i alle samfund. Den forestiller sig hele verden som en stor potential *umma* og kræver ikke de mange tusinde timers studier, som den traditionelle islam fordrer af sine ledere og anerkendte aktivister. Den forkaster også den hjemlige religiøse kultur som u-islamisk og forurenset af overtro, folkløse og begreber hentet fra ikke-islamiske kilder. Til forskel fra hvad mange tror, er de traditionelle og nationale kulturer, også selv om de er muslimske, således behæftet med negative associationer i den ny-fundamentalistiske ideologi.

Ny-fundamentalismen i Europa henvender sig ikke til grupper med tilknytning til en oprindelseskultur, men til individer som er i tvivl om deres tro og identitet. Den henvender sig både til veluddannede og til rodløse og utilfredse unge. For personer af denne type er fundamentalismen et system, der kan regulere adfærden i enhver situation, fra den afghanske ørken til et amerikansk college. Men dette system er samtidig et produkt af kulturforfølgelsen og virker befordrende for den. Islam, som den prækes af taleban, af saudier wahhabi'er eller af bin Ladens radikale, er fjendtligt indstillet også til kultur af islamisk oprindelse. Den rummer den samme forkastelse af al materiel civilisation og nedbryder den med glæde – hvad enten det drejer sig om Muhammeds grav, Buddha-statuerne ved Bamiyan eller World Trade Center.

Alligevel er disse bevægelser ikke nihilistiske. De er tværtimod fast besluttet på at genskabe, hvad de opfatter som islams renhed, inden den blev besudlet af menneskets virksomhed. Ved at gå ind for den overnaturlige *umma* appellerer de til længslen efter det universelle hos muslimer, som ikke kan identificere sig med noget bestemt sted eller land. Den konstruktivistiske *umma* må derfor omfatte hele kloden, hvor den strider med den vestlige politiske, økonomiske og kulturelle ensretning, som paradoksalt nok er betingelsen for dens beståen. Burgere fra McDonald og engelsk som andet sprog bekæmpes således af beskærgede ny-fundamentalister klædt i hvide gevandter, der også har engelsk som deres andet sprog (undtagen i England hvor det er blevet et nyt modersmål) og spiser på hallal-barer.

Den anden generation af al-Qaeda-militanter i Europa (rekrutteret efter 1992) er netop kendetegnet af bruddet med den »virkelige« muslimske verden, som de påstår, at de repræsenterer. Alle terroristerne fra den 11. september samt deres medskyldige (bortset fra de saudiarabiske »soldater« i flyene) havde forladt deres oprindelsesland for at kæmpe eller

studere i udlandet (først og fremmest i Vesten). De havde alle sammen brudt med familien. De havde ikke noget tilhørsforhold til en gruppe eller et samfund, i de fleste tilfælde ikke engang et religiøst fællesskab. De var kulturelt udstødte både i deres hjemland og i de nye værtslande. Men de var alle sammen vestliggjorte i et eller andet omfang (undtagen saudierne og yemeniterne); ingen af dem havde gået i *madrassa*; de var alle sammen uddannet i tekniske eller naturvidenskabelige fag og talte et vestligt sprog. Hvis vi medregner det logistiske netværk, havde flere af dem vestligt statsborgerskab (Zacarias Moussaoui var født i Frankrig). De var alle sammen (igen med undtagelse af saudierne) blevet genfødte muslimer i Europa efter at have levet en »normal« tilværelse i deres oprindelseslande. Moskeerne i Hamburg (Al-Qods), London (Finsbury Park), Marseille og endda Montreal havde spillet en langt større rolle end nogen saudiarabisk *madrassa* for deres islamiske radikaliserings.

Disse militante muslimer repræsenterede altså på ingen måde en traditionel religion eller kultur, men havde tværtimod brudt med fortiden (og i visse tilfælde med al traditionel islam). De oplevede en individuel gen-islamisering i en lille celle af rodløse ligesindede, hvor de skabte deres egen islam – som det tydeligt illustreres af Mohamed Atta, der nægtede at lade sig begrave i henhold til ægyptisk skik, som han betegnede som u-islamisk. De var ikke tilhængere af nogen islamisk skole eller fremtrædende gejstlig og levede i mange tilfælde efter ikke-muslimsk sædvane. Næsten ingen af dem havde giftet sig endogam; langt de fleste (Al Mottassadek, Ahmed Ressam, Fateh Kemal, Jemal Beghal, Kamel Daoudi) havde fået en »europæisk« kone. De er alle sammen i højere grad produkt af en vestliggjort islam end af traditionel mellemøstlig politik. Uanset hvor »gammeldags« deres teologi kan lyde i vesterlandske ører, og uanset hvordan de opfatter sig selv, er de radikale euroislamister et postmoderne snarere end en præmoderne fænomen.

De er også et helt og aldeles europæisk fænomen. Bortset fra nogle få pakistanere har ingen medlemmer af al-Qaeda forladt Europa eller USA for at kæmpe for islam i deres oprindelsesland. Alle »algerierne« kom fra Europa (eller blev som Ressam radikaliseret i Europa), og ikke en eneste af dem er nogen sinde blevet fundet på GIAs algeriske enemærker. Blandt de udlændinge, som i Yemen i januar 1999 blev dømt for gidseltagning, var der seks britiske statsborgere af pakistansk oprindelse (deriblandt en svigersøn af sheik Hamza, den ægyptisk fødte imam i Finsbury Park) og to franske algeriere. Sheik Saïd Omar, der blev dømt i Pakistan for bortførelsen af Daniel Pearl, er født som britisk statsborger i Storbritannien. De to unge muslimer, som i 1994 blev dømt i Marokko for at have skudt på turisterne i et hotel i Marrakesh, kom begge fra fransk-algeriske familier.

Al-Qaeda-militanternes perifere karakter afspejles også i den geografiske placering af deres slagmarker. Det er et paradoks, at de fleste al-

Qaeda-krigere er etniske arabere, hovedsagelig fra Saudi-Arabien, Ægypten og Jordan-Palæstina. Men al-Qaeda har været påfaldende lidt aktiv i arabiske lande (bortset fra, muligvis, angrebet på Khobar Towers, bombeattentatet på U.S.S. Cole og måske nogle mindre angreb i Kuwait for nylig). Organisationen har heller ikke røbet nogen særlig interesse for arabiske konflikter. Indtil sidst i 2001 havde bin Laden kun udtalt sig i forblommede vendinger om den palæstinensiske sag. Træningen op til den 11. september blev påbegyndt inden den såkaldte anden intifada; de fleste af terroristerne ankom til USA i foråret 2000, og beslutningen om angrebet blev taget i januar samme år. Al-Qaeda og dets søsterorganisationer har kæmpet i Vesten (New York, Paris, London), i Bosnien, Kosovo, Somalia, Tjetjenien, Afghanistan, Centralasien, Pakistan, Kashmir, Filippinerne, Indonesien og Østafrika – men ikke i Ægypten, Palæstina, Libanon, Saudi-Arabien, Syrien eller Algeriet.

Det er derfor nærliggende at spørge: Kan EUs medlemslande opfattes som legitime slagmarker og derfor forvente et angreb? Svaret er et eftertrykkeligt ja.

Oversat af Claus Bech

(Denne artikel har været bragt i en længere version i det amerikanske tidsskrift *The National Interest*, foråret 2003).

Kopier, skriv af eller klip ud. Kuponen sendes til Forlaget Vandkunsten, Funkiavej 45, 2300 København S

Ja tak!

☐ Jeg tegner **abonnement på Carsten Niebuhr Biblioteket**. Send mig som den første bog Olivier Roy: *Den globaliserede islam* til abonnementspris 168 kr. + forsendelse (ordinær bogladepris 198,- kr.)

☐ Jeg bestiller samtidig Carsten Niebuhrs *Rejsebeskrivelse fra Arabien og andre omkringliggende lande* til abonnementspris 298,- kr. + forsendelse (ordinær bogladepris 398,- kr.)

☐ Jeg bestiller samtidig Michael Cook: *Koranen. En meget kort introduktion* til abonnementspris 128 kr. + forsendelse (ordinær bogladepris 148,- kr.)

Derefter modtager jeg alle kommende udgivelser i Carsten Niebuhr Biblioteket. Jeg får rabat på bøgerne og modtager gratis præsentationsbladet. Jeg kan altid afbestille en kommende bog, men jeg forpligter mig til at modtage mindst én bog om året.

☐ Jeg tegner kun abonnement på Carsten Niebuhr Bibliotekets **præsentationsblad**, som koster 80 kr. om året for 3-4 numre.

☐ Jeg bestiller Oliviers Roy's *Den globaliserede islam* til almindelig bogladepris 198 kr. + forsendelse. Jeg ønsker IKKE abonnement på blad eller bøger.

Navn _____

Adresse _____

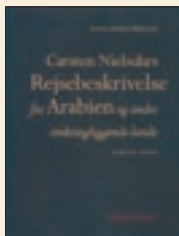
Få bøgerne sendt

Tegn abonnement på Carsten Niebuhr Biblioteket og få automatisk tilsendt alle udgivelser i serien med rabat.

Abonnenter modtager desuden gratis Carsten Niebuhr Bibliotekets lille blad, hvor danske og internationale forfattere behandler temaet for kommende bind. Hvis man ikke ønsker at modtage et bestemt bind, kan det afbestilles via kuponen i bladet.

Man kan også tegne abonnement på bladet alene, uden at abonnere på bøgerne. Det koster 80 kr. årligt.

Rejsebeskrivelse fra Arabien og andre omkringliggende lande

Carsten Niebuhrs *Rejsebeskrivelse fra Arabien og andre omkringliggende lande*. 528 sider, 23 × 30 cm, indbundet, med gengivelser af 73 kobberstik. Oversat fra tysk af Hans Christian Fink og med indledning af dr.phil. Michael Harbsmeier. Grafisk tilrettelægning: Anne Rohweder. (Bind 2, ca. 600 sider, udkommer 2004). Bogladepris 398,- kr. pr. bind (abonnementspris: 298,- kr.).

Koranen. En meget kort introduktion

I december 2003 udkommer Michael Cook: *Koranen. En meget kort introduktion*. Oversat til dansk af Morten Hecquet. Ca. 168 sider, 12,5 × 19,5 cm., indbundet, illustreret, kr. 148,- (abonnementspris 128,- kr.). Tilrettelagt af Viktoria Senderovitz.

Michael Cooks kortfattede introduktion til Koranens opbygning, dens tilblivelseshistorie og dens indhold har vundet stor udbredelse, især efter den 11. september 2001. Koranen har udgjort en bemærkelsesværdigt stabil kerne i en religiøs tradition, der nu er i sit femtende århundrede. Michael Cook behandler både Koranens betydning i den moderne verden og i den traditionelle islam og viser dens sammenhæng med andre hellige bøger og klassiske værker i Europas og Asiens gamle kulturer.

Michael Cook er professor i mellemøststudier på Princeton. Hans bog om Koranen udkom i engelsk udgave på Oxford University Press i 2000.

Andre udgivelser

Januar 2004 udkommer Olivier Roy: *Den globaliserede islam*. Oversat af Preben Neistgaard Hansen, Kamma Skov, Frants Gundelach, Karin Bergquist og Manni Crone. Tilrettelagt og illustreret med fotoserie af Åse Eg Jørgensen. 240 sider, indbundet, kr. 198,- (abonnementspris 168,- kr.). Marts 2004 udkommer Patricia Crone og Shmuel Moreh: *De fremmedes Bog*. Arabisk nostalgisk graffiti fra middelalderen. Oversat af Sune Haugbølle og tilrettelagt af H.C.Ericson. Ca. 160 sider, indbundet, illustreret, kr. 198,- (abonnementspris 158,- kr.). Maj 2004 udkommer Rudolph Peters: *Jihad i klassisk og moderne islam*. Oversat af Sune Haugbølle og tilrettelagt af Austin Grandjean. Ca. 220 sider, indbundet, 198,- kr. (abonnementspris 158,- kr.).

Alhambra

I januar 2004 udkommer Oleg Grabar: *Alhambra*, oversat til dansk af Merete Ahnfeldt-Møllerup og med 82 nye fotografier optaget til denne udgave af professor Hans Munk Hansen. Ca. 240 sider, 17,5 × 24 cm, indbundet, 118 illustrationer i farver, kr. 248,- (abonnementspris 198,- kr.). Tilrettelagt af Anne Rohweder.

Alhambra i Andalusien er klodens bedst bevarede arabiske palads fra islams klassiske storhedstid, besunget og efterlignet for sin poetiske arkitektur. Alligevel kender vi kun lidt til livet på Alhambra. Oleg Grabar tolker bygningen med afsæt i hvad vi ved fra litteratur, havekunst, teologi og arkitektur andre steder i den islamiske verden.

Oleg Grabar er professor emeritus, Institute of Advanced Studies på Princeton University. Den engelske udgave af hans bog om Alhambra er en moderne klassiker om muslimsk bygningskunst.